

Jubilantka Marija Janežič

Milena Hajnšek-Holz

IZVLEČEK: V Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša letos praznujemo osemdesetletnico rojstva ene prvih sodelavk Inštituta in soavtorice Slovarja slovenskega knjižnega jezika Marije Janežič.

ABSTRACT: This year the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language celebrates the 80th birthday of Marija Janežič – a compiler and coauthor of the Dictionary of Standard Slovenian, and one of the first employees at the Institute.

Marija Janežič se je rodila 4. marca 1920 v Vidmu – Krka v učiteljski družini, ki se je pozneje preselila na Polico pri Grosupljem. Rodila se je na isti dan kot pripovednik Josip Jurčič in pesnik Josip Murn. Zdi se, da so ji rojenice položile v zibel ljubezen do slovenskega jezika, književnosti in domovine ter da je mehkoba dolenske pokrajine vzbujala njeno zanimanje za vse lepo in domače. Gimnazijo je obiskovala v Ljubljani, kjer je maturirala leta 1938. Po maturi se je odločila za študij slavistike, ki ga je končala leta 1943.

Zaradi vojne je svojo prvo službo kot profesorica slovenščine nastopila v jeseni 1945 na gimnaziji v Trbovljah. Poklic profesorice, ki mu je bila predana z vsem srcem, je opravljala do jeseni 1961.

V jeseni 1961 se je pridružila redkim (petim) redno zaposlenim delavcem v Leksikološki sekciji Inštituta za slovenski jezik, kjer so se takrat začele pospešene priprave za slovar sodobnega slovenskega knjižnega jezika. Upokojila se je leta 1982, pogodbeno je delala še do oktobra 1984, in sicer pri pripravi rokopisa 4. knjige SSKJ. Honorarno še vedno sodeluje z Leksikološko sekcijo.

V prvih letih dela v Leksikološki sekciji je sodelovala pri zbiranju slovarskega gradiva, predvsem iz besedil 20. stoletja, s čimer se je pomnoževalo in dopolnjevalo že prej zbrano slovarsko gradivo iz besedil 19. stoletja. Pri izpisovanju je posvečala pozornost vrsti izpisovanja, saj so se v tistem času izpopolnjevale metode izpisovanja, tako da so se besede izpisovale v daljših zvezah, vpeljeni so bili tudi popolni izpisi posameznih del. Pri paberkovalnem izpisu je bilo treba še posebej paziti, da se niso ponavljali enaki izpisi iz istega dela oziroma od istega avtorja.

Marija Janežič je kasneje nadzorovala in usklajevala delo notranjih in zunanjih sodelavcev pri zbiranju slovarskega gradiva. Sama je ostala zvesta temu delu do danes. S svojimi izpisi, ki temeljijo na sprejetih načelih zbiranja slovarskega gradiva

in s svojimi izkušnjami, kakšno mora biti zbrano gradivo za redatorsko delo, pomembno prispeva k pomnoževanju gradivske zbirke. Iz leposlovnih, strokovnih in publicističnih del zbira nove besede ter evidentira nove pomene besed in besednih zvez.

Za slovar izpisano gradivo je bilo sproti pregledano, abecedno urejeno in razvrščeno v tri kartoteke (splošna zbirka, izpisi iz klasikov, popolni izpisi), ki so bile leta 1963 združene v enotno kartoteko – ta je takrat štela 2.153.651 listkov. Marija Janežič je sodelovala tudi pri urejanju kartoteke, pri čemer je bilo poleg abecednega reda treba paziti še na besedne vrste, razvrščanje enakopisnic, pisnih dvojnic ipd.

Marija Janežič je sodelovala pri korekturah Poskusnega snopiča in priložnostno pri korekturah 1. knjige. V letu 1964 je sodelovala pri seminarju za obdelovalce in redaktorje.

V letih 1965–1969 so bila vsa prizadevanja Leksikološke sekcije usmerjena v izdelavo 1. knjige slovarja. Marija Janežič je opravljala osnovno redakcijo, pregled že redigiranih gesel in usklajevalni pregled za pripravo rokopisa. Poleg individualne redakcije se je aktivno vključevala v obravnavanje posameznih vprašanj slovaropisja na rednih skupnih sestankih, bila pa je tudi priložnostna informatorka za tonemski naglas.

V letih 1965–1972 je imel Inštitut za slovenski jezik tesne stike z inštitutom v Pragi in Bratislavi, kjer sta se izdelovala podobna slovarja knjižnega jezika. V okviru strokovnih izmenjav je Marija Janežič leta 1967 obiskala inštitut v Pragi. Vrsto let je gostoljubno odstopala svoje stanovanje češkim in slovaškim kolegom, ki so prihajali na strokovne obiske v Inštitut.

Marija Janežič je s člankom *Ilustrativno gradivo* sodelovala pri predstavitvi 1. knjige Slovarja slovenskega knjižnega jezika v Naših razgledih. Sodelovala je tudi v radijski oddaji *Studio ob 17-ih*.

Kot široko razgledani, sistematični in natančni redaktorici ji je bil zaupan usklajevalni pregled pri prvih štirih knjigah slovarja. Usklajevanje je potekalo v dveh smereh: v okviru besedne družine (izbor besed, besednovrstna opredelitev, pomenska razčlenitev, razlage pomenov besed in besednih zvez, ponazarjalno gradivo, nevtralnost oz. zaznamovanost besed in pomenov, posebne frazeološke in terminološke zveze) in v okviru pomensko sorodnih besed (tipske razlage besed za predmete, pojme, delujoče osebe, obravnava glagolskega vida in predponskih glagolov, prikaz pridevnikov, števnikov, zaimkov). Usklajevalni pregled je prispeval k poenotenju slovarskih sestavkov in enovitosti celotnega slovarja.

Posebej je treba poudariti mentorsko delo Marije Janežič. Poleg nadzorovanja in svetovanja pri zbiranju slovarskega gradiva je pomembna njena vloga pri uvajanju mlajših sodelavcev v redatorsko delo. Velik je njen delež pri pripravi internih priročnikov za redaktorje, nastalih v letih 1980 in 1981. Pomembni so zlasti njeni sestavki za reševanje razlag, sopomenk in ponazarjalnega gradiva.

Ob predstavitvi dela Marije Janežič ne smemo prezreti njenega deleža pri narečni kartoteki, ki se hrani v Leksikološki sekciji in šteje okrog 52.000 izpisov. Ta kartoteka se v poročilih o slovarskih zbirkah pojavi leta 1959 v razdelku dialektično blago oz. pozneje dialektično gradivo. Sistematično izpisovanje narečnih

besed iz pisanih virov se je povečalo zlasti v sedemdesetih letih, delo pa je vodila Marija Janežič. S svojimi izpisi narečnih besed iz pisanih virov še vedno bogati to zbirko.

Marija Janežič spada med prve urednike Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Aktivno je sodelovala pri osnovni redakciji in usklajevalnem pregledu prvih štirih knjig. Svoje znanje in izkušnje pri slovarskem delu je nesebično posredovala mlajšim kolegom. Bila je predana slovarskemu delu. Zaradi narave dela – skupinskega dela – nima obsežne bibliografije niti znanstvenega naslova. Njeno delo so slovarski sestavki, posejani kakor kamenčki v mozaiku – Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Za svoje delo je prejela kolektivno nagrado Kidričevega sklada ob izidu prve knjige Slovarja (1970) in bila ob dokončanju Slovarja v petih knjigah odlikovana s častnim znakom Republike Slovenije (1993).

Marija Janežič je bila tudi širše jezikovno angažirana. V letih 1948–1961 je bila lektorica pri amaterskem gledališču v Trbovljah. Kot jezikovna svetovalka je sodelovala pri Obzorniku za matematiko in fiziko, pomembno je tudi njeno delo pri Grosupeljskem zborniku.

Že dolga leta je Marija Janežič poverjenica Slovenske matice v Inštitutu za slovenski jezik, s čimer skrbi tudi za širjenje dobre slovenske knjige.

Ob visokem življenjskem jubileju ji prijatelji in kolegi iskreno čestitamo in se ji zahvaljujemo za vse, kar je naredila za nas, za slovenski jezik, za slovensko samobitnost.